

Екипът на дигитален архив „Стари Цариброд“ представя на Вашето внимание част от книгата „Димитровградският /Царибродският/ говор“ на изследователя Рангел Божков. Както самият автор споделя, целта на това изследване е да се представят характерните особености на царибродския диалект, като част от северозападните български говори и по-специално нерезделна част от белоградчишко-трънския диалект и в географско отношение негов център.

Нашето желание е чрез бесплатен и неограничен достъп, широката общественост да се запознае с този интересен труд и да подпомогне дейността на различни изследователи на царибродската култура, история и писменост в нейните разнородни аспекти на развитие.

Приятно четене!

Екипа дигиталног архива “Стари Цариброд“ Вам представља део књиге “Димитровградски / Царибродски/ говор“ аутора Рангела Бошкова. Као што је и сам аутор рекао, циљ његовог исраживања је био да се представе карактеристике и особине царибродског дијалекта, као дела северо-западних бугарских говора и посебно као саставног дела дијалекта области Белоградчика и Трна.

Наша жеља је да се путем бесплатног и неограниченог приступашира јавност упозна са овим интересантним радом, као и да се помогне активност других људи који истражују царибродску културу, историју и писменост у различитим фазама њиховог развоја.

Пријатно читање!

но съществително име с три съставни семантични ядра в този говор не беше открито.

Най-често срещаните структурни модели за образуване на сложни съществителни имена са следните:

Съществително име + глагол: водобран 'външна стража на прозорец', водовъртеш, водоносъц, водонόша, водопой, водопоиште, водосвет, главобolie, гредорёт, гроздобёр, душевадник, душевадъц, земеделъц, къштогъртник, листойт, морузороначка, очебодъц 'бялка за лекуване на очи', очейдъц, огойрица, песнопойц, пешодъц, сенокос, сънчоглед, търнокоп и др.

Прилагателно име + съществително име: благоразумън, дебелоглавъц, дебелоглавшина, дебелодchie, доброволъц, друговъръц, каталетк'ин'а 'която ражда всяка година', криведеда 'вид цвете', младолик, новодомъц, новоселъц, реткозубавъц, слаткодумъц, старолик, церозубавъц 'която има редки зъби'.

Прилагателно име + глагол: благодат, живовляк, йасновидъц, първоток, ранозрѣйка, самотврѣн, самораслак, супомързлици, староседелъц и др.

Глагол + съществително име: валъпърцко, въртиопашка, въртоглавъц, въртокъшник, въртокъшница, въртоглавшина, мърдогъзича, скубисвекърва, стърчиопашка и др.

Числително име + съществително име: двукълка, двулефка, двуцѣфка, едногодъц, едномъц, едноселъц, едноцѣфка, столетник и др.

Съществително име + съществително име: бикоглавъц, бикоглавшина, дънонодchie, домочадие, чашкодрѣн и др.

ПРИЛАГАТЕЛНО ИМЕ

Най-многобройни са *MnE* за прилагателни имена, които са образувани по афиксния словообразователен начин. Най-жива и развита словообразователна система (с шестнадесет основни словообразователни типа) имат *MnE*, в чийто състав намираме суфиксни форманти. В царибродския говор се откриват по-рядко *MnE* за прилагателни имена, образувани по префиксния словообразователен начин (*безрѣк, разумън*) и по суфиксно-префиксния словообразователен начин (*бездомън, безмилостън, раздокаф* и др.).

В говора на царибродчани функционират над 50 сложни прилагателни имена, образувани предимно по следните структурни модели: прилагателно+съществително; глагол+съществително.

Царибродският говор има словообразователни средства за изразяване на по-слаба (*възголем, белужн'аф, прѣголемишък*) и по-силна (*прѣголем, бел — белошат, нѣф — новошат*) степен на качеството.

Суфиксация

Суфиксните *MnE* са най-многобройни в царибродския говор. Основната част от тях се отнася към 16 словообразователни типа — девет за *MnE* качествени прилагателни и седем за *MnE* относителни прилагателни. Най-често използваните форманти са следните: -ав (-аф), -ес (-ест),

-ив (-иф, -л'иф), -ис(-ист), -ат, -ън, -ит (-овит) за качествени прилагателни и -ов (-оф), -ин, -ски, -ешки, -и, -ън, -ов(-оф) за относителни прилагателни.

Най-много *MnE* за относителни прилагателни откриваме при словообразователен тип с формант -ски и словообразователен тип с формант -ов(-оф).

При относителните прилагателни имена ударението не променя място, което има при *MицE*. Изключение прави словообразователният тип с формант -ов(-оф), при който почти половината *MnE* имат окситонно ударение: дрендѣф, елдѣф, клендѣф, лескдѣф и др. При качествените прилагателни имена повечето от *MnE* имат окситонно ударение: пепел'їф, златиѣс, брадат и др.

Основните типове за образуване на качествени прилагателни са следните:

Словообразователен тип с формант -ав(-аф), субстантивна *MицE* и *HO* — отношение на качество към предмет: влѣсаф, вѣскаф, гѣстаф, гѣшаф, гѣрбаф, жѣлаф, кѣраф, дѣтичаф, пѣг'аф 'луничав', рѣчаф, сипаничаф 'болен от сипаница', смлничаф, сѣлчаф, тричаф, чѣмаф, шил'аф, шѣгаф 'крастав' и др.

Формантът няма варианти. Този словообразователен тип образува прилагателни имена със словообразователно значение 'отличаващ се, характерен с това, което е назовано с *MицE*'. *MицE* са обикновено съществителни имена, назававащи отрицателни особености. Съгласна *ц* пред форманта се редува с *ч*. *MnE* са многобройни и се употребяват в говора на всички села. Ударението запазва мястото, което има в *MицE*: вѣска — вѣскаф и т. н.

Словообразователен тип с формант -ав(-аф), глаголна *MицE* и *HO* — отношение на качество към действие, което го определя: бѣцкаф, гѣрчаф, жмѣнк'аф, лѣпкаф, лѣзгаф, лѣскаф, мѣжаф, мѣрл'аф, н'ураф 'бавен', чѣнчаф 'изкривен', шѣдраф 'с къси коси' и др.

Фонемо-морфемната граница е ясна. Категориалното значение на *MnE* е 'склонен към действие, означено с *MицE*'. Мотивираните лексикални единици на този словообразователен тип са многобройни и се срещат в езика на всички информатори с твърде висока честота на употреба. Ударението закономерно пази мястото, което има при *MицE*.

Словообразователен тип с формант -ес(-ест), субстантивна *MицE* и *HO* — отношение на качество за характеристи признания на лица и предмети към субстанция, която е основно негово съдържание: влѣнес, вѣлнес, гѣчес, гѣвес, грудес, гѣшес, гѣрлес, зѣлес, зѣбес, кѣкалес, л'успес, тѣчес, тѣркѣлес, четалес, четинес, чорбес и др.

Формантът няма варианти. *MnE* имат категориално значение на 'силно развито качество на подобие или сходство с това, което е означено с *MицE*'. *MnE* се срещат в говора на всички царибродски села. Ударението запазва мястото си, което има в *MицE*.

Словообразователен тип с формант -ив(-иф, -л'иф), субстантивна *MицE* и *HO* — отношение на качество към предмет, който го определя: вѣшл'їф, букулучїф, завислїф, к'ирл'їф, милостїф, мѣрзел'їф, парцал'їф, пепел'їф, песакл'їф, пиперл'їф, скокотл'їф, срамл'їф, чвориф и др.

Формантът има единствен вариант *-л'иф*, който се употребява много по-често от основната форма *-иф*. Категориалното словообразователно значение на *МнЕ* е 'признак, характеризиращ се със значението на предмета или явленietо, назованi с *МицЕ*'. *МицЕ* са абстрактни и конкретни съществителни имена. Ударението без изключение се привлича от форманта и е окситонно.

Словообразователен тип с формант *-ив* (*-иф*, *-ил'иф*), глаголна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към действие, с което е свързано основното му съдържание: *бодл'иф*, *бъцкайф*, *говора'иф*, *горчайф*, *държел'иф*, *крадл'иф*, *преседл'иф*, *приеатл'иф*, *простріф*, *ронл'иф*, *скокл'иф*, *смърдл'иф*, *търпел'иф*, *услужл'иф* и др.

Най-често се употребява разширеният вариант *-л'иф*. Основното категориално значение на *МнЕ* е 'склонен към действие, означено с *МицЕ*'. *МнЕ* се употребяват от всички информатори. Някои *МнЕ* имат категориално значение 'склонност за често извършване на съответното действие': *сърдл'иф* 'който често и лесно се сърди'.

Ударението редовно се привлича върху форманта и е окситонно.

Словообразователен тип с формант *-ис(-ист)*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет, който го характеризира: *златис*, *каменис*, *коренис*, *сребрис*, *травис* и др.

Формантът няма варианти. *МнЕ* не са много, но се употребяват в говора на всички села. Категориалното значение на словообразователния тип е 'характеризиращ се от това, което е означено с мотивиращата лексикална единица'. Ударението винаги е окситонно.

Словообразователен тип с формант *-ат*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет, който го характеризира: *брадат*, *власат*, *зубат*, *кърстат*, *устат* и др.

Фонемо-морфемната граница не е усложнена. Варианти на форманта липсват. Формантът е носител на значение за подчертана особеност, свързана със значението на *МицЕ*. Прилагателните имена на този словообразователен тип се срещат с висока фреквентност в говора на всички села. Ударението без изключение пада върху форманта.

Словообразователен тип с формант *-эн* (*-овън*, *-ивън*), субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет: *биндовън*, *гриждовън*, *жалостивън*, *лъждовън*, *слободвън*, *срамдън* и др.

Фонемо-морфемната граница е ясна. Категориалното значение на *МнЕ* е 'свойствен на този, който е назован с *МицЕ*'. *МнЕ* не са много, но се употребяват често в говора. Ударението най-често е парокситонно.

Словообразователен тип с формант *-ит* (*-овит*), субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет, с което е свързано основното му значение: *биковит*, *бусовит* (бус — 'чим'), *варовит*, *ветровит*, *г'аволит*, *гласовит*, *даровит*, *дъждовит*, *йадовит*, *к'ишовит*, *сън'йт* 'сънлив', *лековит*, *церовит* и др.

Разширеният вариант на форманта се употребява много по-често от основната форма *-ит*. *МнЕ* имат категориално значение 'характерно качество, свързано с това, което е изразено с мотивиращата лексикална единица'. Прилагателните на този тип се срещат в говора на всички информатори. Ударението е окситонно при всички *МнЕ*.

Основните типове за образуване на относителни прилагателни са:

1. За образуване на относителни прилагателни за лична принадлежност

Словообразователен тип с формант *-ов* (*-оф*), субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество за принадлежност към предмет: *брътоф*, *девероф*, *дъдорф*, *чичоф* и др.

Формантът функционира без варианти. *МицЕ* са съществителни нарицателни за лица. *МнЕ* са малко на брой, но имат висока честота на употреба. Категориалното значение на *МнЕ* е 'принадлежащ на този, който е назован с *МицЕ*'. Ударението не променя мястото, което има при *МицЕ*.

Словообразователен тип с формант *-ин*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество за принадлежност към предмет: *бабин*, *баштин*, *дедин*, *зълвин*, *как'ин*, *кумичин*, *л'ел'ин*, *майчин*, *мамин*, *момин*, *сестрин*, *уйк'ин* 'вуйчов'.

Съгласните *к* и *ц* пред форманта се редуват със съгласна *ч*. Други промени на фонемо-морфемната граница не се откриват. *МицЕ* са най-често роднински названия предимно от женски род (с изключение на *баштин*, *дедин*, *уйк'ин*). Категориалното значение на словообразувателния тип е 'принадлежащ на този, който е описан с *МицЕ*'. *МнЕ* не са много, но имат висока честота на употреба във всички села. Ударението не променя мястото, което има при *МицЕ*.

2. За образуване на относителни прилагателни за обектна относност:

Словообразователен тип с формант *-ски*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет по принадлежност или предназначение: *бъволски*, *бърнически*, *български*, *вълски*, *воденичарски*, *воловарски*, *вретен'арски*, *гърлански*, *г'аволски*, *гърски*, *градинарски*, *градински*, *гробърски*, *дърварски*, *зърски*, *зъдарски*, *женски*, *йабълкарски*, *кънски*, *млекарски*, *морузарски*, *планински* и др.

Ески е единственият вариант на форманта. Много от *МицЕ* са мотивирани лексикални единици с формант *-ар* — названия за лица. Категориалното значение на този тип е 'отнасящ се (предназначен е) или е свойствен (принадлежи) на този, който е описан с *МицЕ*'. *МнЕ* са многобройни и се употребяват в говора на всички села с висока честота. Ударението не променя мястото си (с изключение на *планински*).

При свързването на формант *-ски* с *МицЕ*, чинто краесловни (съседни на форманта) фонеми са *к* или *ц*, които обикновено са от състава на съответните суфиксни форманти *-ак* или *-ъц*, се извършват фонемо-морфемни промени, чийто резултат са много характерни за цариградския говор мотивирани прилагателни имена от типа: *айдучки*, *врабччки*, *шарччки*, *работниччики* 'работнически', *северн'ачки*, *старччки*, *торлачки* и др. И тук ударението не променя мястото, което има при *МицЕ*.

Словообразователен тип с формант *-ешки*, субстантивна *МицЕ* и *НО* — отношение на качество към предмет: *бичешки*, *вълчешки*, *йагнешки*, *кравешки*, *кучешки*, *магарешки*, *мачешки*, *мечешки* и др.

Съгласна *к* пред форманта се редува с *ч*. При свързване на форманта с *МицЕ* изпада словообразувателният формант *-ка* от състава на мотивиращата лексикална единица: *мачка* — *мачешки*, *мечка* — *мечешки*. Категориалното значение на словообразувателния тип е 'принадлежащ на този, който е описан с *МицЕ*'. *МнЕ* не са много, но се употребяват с висока честота в говора на всички информатори. Словообразувателният тип е индеферентен към ударението, което не променя мястото си.

С формант *-с-* (-з-): слèпим, снòсим 'нося от високо' сплèтèм, сцè-
ним, зèрдем, згùжвим;

С формант *-у-*: удървим се 'вдърва се', укàрам, унðсим, упрèнem,
утрèшtim се 'втреща се' и др.

В царибродския говор се употребяват и глаголни *MиE*, образувани с
два префиксни форманта: *поисчùшиm*, *поизрùчам*, *попрèвðr'ам*, *поразелè-
дуйем*, *препокрием*, *истрикàжем*, *занарèдуем* и др.

Суфиксация

Сред суфиксните глаголни форманти в царибродския говор не се откриват
явления, които да не се срещат в други български диалекти.

Основни словообразователни типове са следните:

а) със субстантивни *МицЕ*: с формант *-ам* (-ичкам, -уркам и др.):
гъделichкам, жабùркам, жабурñикам, кàшикам, скràчам и др.;

с формант *-еem* (-авеem): беснèем, вст्रеem, вънкавеem, грацианеem
се, ергенеem се, пупавеem и др.;

с формант *-ашем* (-адишем, -ошем, -ишем и др.): бойадишем, варди-
шем, вретен'ашем, външ'ашем, гладиашем, глециашем, гнойашем, годин'аш-
шем, г'убредиашем, жабийашем, ин'дишем, катранийашем, кърстдишем, къртийаш-
шем, рендишем, сватдишем, спиртдишем, сълчишем, тавандишем, цървийашем
и др.;

с формант *-уйем*: бабùйем, брануйем, бурен'асуием, вампирасуием,
варосуием, векùйем, външ'асуием, г'аволуйем, говедаруйем, гостуйем, даска-
луйем, деверуйем, докторуйем, дънуйем, жàлуйем се, калемуйем, козаруй-
ем и др.;

с формант *-им*: брàздим, брусиm 'точа с брус', виларим, гн'еэдим се,
гùшим, г'убрим, зеèрим, жилим, камарим, касапим, клинчим, кùмим се, май-
сторим и мн. др.;

б) с адективни *МицЕ*:

с формант *-уйем* (-уцам, -осуием и др.): белосуием, добруйем, кри-
щцам, милуйем, слепутииум се и др.;

с формант *-им*: белим, бистрим, блàжим, дебелим, жèлтим, кри-
вим, л'ùтим, сладним, цврним, шашавим се и др.;

с формант *-еem*: богатеem, големеem се, грознèем, гърчавеem, дебе-
вeem, дивеem, дъртдеem, жèлтдеem, милеem, пълнеem, слабеem, стареem, уба-
вeem, цвртенеem, цврнеem, шантавеem, шаренеem, шишаквеem, штуреem и др.;

в) с други *МицЕ*:

с формант *-нем*: бàмнем, брèцнем, цàвнем, жионем;

с формант *-кам*: бàмкам, бòцкам, цвркам;

с формант *-отим*: лъготим, мазотим, мачкотим, пл'ампотим,
цапотим, цинк'отим 'плача без да има повод';

с формант *-орим*: кърпдим, пл'ампдим;

с формант *-уркам*: живуркам, цапуркам и др.

НАРЕЧИЕ

Общата характеристика за словообразователните процеси, които са
извършени и се извършват в категорията наречие, е твърде различна от ха-
рактеристиката на тези процеси в останалите лексико-граматически кате-
гории.

Като се изключи адвербиализацията на прилагателни имена от среден
род, където процесите са живи и продуктивни, при всички останали слово-
образователни типове се откриват много стари образувания.

В словообразователно отношение наречието е до голяма степен една за-
стиница категория, където липсват много динамични и продуктивни слово-
образователни типове на съвременния етап от развитието на царибродския
говор.

Трябва да се посочи обаче, че освен многобройните случаи на адвербиа-
лизиране на прилагателни от среден род в състава на наречието, както и
в другите лексико-граматически категории, функционират много на брой
производни словообразователни структури. Простите (от съвременно глед-
ане) по състав наречия са по количество няколко пъти по-малко от произ-
водните. Именно това обстоятелство прави необходим словообразователния
анализ в едно синхронно изследване, каквото е настоящото.

Макар прозрачните словообразователни структури количествено да
преобладават, характеристиката на словообразователните процеси доказва,
че тяхното образуване е станало в едно немного близко минало. Този факт —
живи структури и отдалеченост на времето на словообразователния акт —
е основно и специфично явление от словообразователния аспект на катего-
рията наречие в царибродския говор. Тази обща характеристика дава осно-
вание да се мисли, че за наречието е особено полезен диахронният слово-
образователен анализ.

Анализът на *MиE* от категорията на наречието доказва и една друга
особеност на адвербиалното словообразуване. Вижда се, че сегашните про-
изводни наречия са образувани в доста чести случаи по нетипичните за го-
вора словообразователни начини (суфиксация и др.). При голям брой наречия
е налице една адвербиализация, която в немалко случаи може да има
чисто морфологична основа. Наблюденията показват, че в същност в тези
случаи имаме казусно-субстантивна и неутрумно-адективна адвербиализа-
ция. Към казусно-субстантивната адвербиализация се отнасят всички наречия
от субстантивни стари падежни форми (гèрбом, нòчем, дделади и др.).

Може да се приеме, че малко по-друга характеристика има процесът
на неутрумно-адективната адвербиализация, защото макар и да се открива
възможност за морфологична интерпретация, по своята същност този про-
цес представлява пренасяне без промяна на формата на *MиE* от адективната
категория в категорията на наречието, където запазва не само параметрите
на плана на изразяването, но и параметрите на плана на съдържанието.
Отинася се в същност за характерната специфика и функция на семантичния
словообразователен начин (жалън — жално, прил. ср. р. → жално, нар.
и т. н.). Това доказателство се подкрепя от обстоятелството, че адективната
(неутрумна) адвербиализация по своята мащабност, обхватност и строгата
закономерност, по която противча (без никаква вариативност), абсолютно се
покрива с особеностите на широко известния в съвременния български език
семантичен начин за образуване на нови названия.

Освен посочените по-горе пътища за образуване на наречия в говора
се срещат много *MиE* от тази категория, образувани чрез сливане на *МицЕ*
с различни предлоги (*на-*, *от-*, *под-* и др.).

Като се излиза от синхронното състояние на системата на производните
словообразователни структури, образуването на наречието се представя със
следните най-характерни словообразователни типове и начини:

1. Наречия за място:

а) префиксен формант **из-** (*ис-*) със значение 'насоченост на действието навън'; образци *MnE*: *изчутре*, *изозгдре*, *изоздdle*, *изокол*, *испонапрѣт* и др.;

б) префиксен формант **на-** със значение 'положение върху повърхността на даден предмет': *наглаву*, *наземи*, *насрѣт* и др. и 'посока на движение': *навѣнка*, *нагдру*, *наддле*, *надѣли*, *нанагдре*, *нанадdle*, *нанаедрн'о*, *нанаддлн'о*, *надкол*, *нанапрѣт*, *нанапрѣш*, *настрану*, *настран* и др.;

в) префиксен формант **од-** (*одо-*, *оду-*, *от-*) със значение 'отделяне от повърхността на предмет, отдалечаване': *оддалеко*, *одземи*, *однадвор*, *одозгдре*, *одоздdle*, *однѣтре* и *одунчутре*, *одома* и др.;

г) префиксен формант **у-** със значение 'място на действие' и др.: *уземи*, *уместо*, *уничутре*, *усвет*, *ускут* и др.;

д) суфиксен формант **-ка** със значение на положителна емоционална оценка; образци *MnE*: *надврка*, *понадврка*, *изоздлка*, *изозгдрка*, *назатка*, *нанапрѣтка*, *насрѣтка* и др.;

е) разни форманти: *нанаддолък*, *раздалек*; *назадъчки*; *поддземи*; *оспрѣде*; *понаддлшке*; *озгдре*, *оздdle*; *вѣрзими*; *догдре* и др.

2. Наречия за време:

а) префиксен формант **до-** със значение 'краен предел на времето'; образци *MnE*: *долани*, *дѣвека*, *дѣпладне*, *дореда*, *досѣга*, *доцас* и др.;

б) префиксен формант **на-** със значение 'временно отношение, време на действието'; образци *MnE*: *навечер*, *наесен*, *назаѣт*, *налето*, *наштурдѣн*, *напладне*, *напролет* и др.;

в) префиксен формант **од-** (*от-*) със значение 'временно отношение, от кога'; образци *MnE*: *оддвна*, *одвечер*, *отнапрѣт*, *отоддвна*, *отпадне*, *отсѫтра* и др.;

г) префиксен формант **у-** със значение 'време, когато става нещо'; образци *MnE*: *увреме*, *уесен*, *узадод*, *улето*, *упролет* и *упролети*, *ускорѣ* и др.;

д) суфиксен формант **-ка** със значение на положителна емоционална отсянка; образци *MnE*: *дѣнѣска*, *есенѣска*, *зимѣска*, *лѣтоска*, *начѣска*, *пролѣтоска*, *снѣшка* и др.;

е) разни форманти: *дѣнем*, *идчем*; *вѣчером*, *айтуром*; *надвѣчер*, *привечер*, *изайтуро*, *поддзиме*, *двреме*, *догодину*, *квѣчера*, *сѫноч*, *вѣздѣн*, *средноч*, *он'адѣн*, *айтурдѣн*; *дѣнту*, *ночту*, *зимѣто*, *айтурото* и др.

3. Наречия за начин:

а) неутрумно-адективна адвербиализация; образци *MnE*: *бѣвно*, *безврѣдно*, *безгрѣшино*, *буйно*, *витѣд*, *вѣсело*, *глѣдно*, *жѣлно*, *жѣшко*, *сѣрѣно*, *тѣнко*, *цѣѣрѣсто* и мн. др.;

б) префиксен формант **на-** с определително-обстоятелствено значение; образци *MnE*: *наглаву*, *наглем*, *наготѣво*, *надвѣ*, *надѣли*, *надокай*, *надѣно*, *наздем*, *наздр*, *накѣп*, *накѣрс*, *намито*, *наноге*, *надчи*, *надпако* (*надпаке*), *напреко*, *напрѣзруку*, *напрїпус*, *напути*, *нарамо*, *нарт*, *наручу*, *насамца*, *насилу*, *настѣце*, *наширин* и мн. др.;

в) префиксен формант **из-** (*ис-*) със значение 'определително-обстоятелствено за движение отвѣтре навън'; образци *MnE*: *издалеко*, *изеднуш*, *изневидѣлицу*, *исполѣк* и др.;

г) суфиксен формант **-ка** с положителна емоционална отсянка в значението; образци *MnE*: *еднушки*, *изеднушки*, *исполѣчка*, *обеднушки*, *отнапрѣтка*, *полѣчка* и др.;

д) разни форманти: образци — *заруку*, *заноге*; *дѣлаву*, *дѣпути*, *дореда*; *оделади*, *одруку*; *одвѣ*, *одтри*; *вѣззнак*, *обеднушки*, *прѣкосилу*, *помешин*, *ѣкуп*, *ѣпѣрсти*, *ѣстра*; *подруку*, *пѣтпѣрсти*; *крадецката*, *лежешката*, *одечката*, *стоечката*; *бѣтурѣчки*, *нѣчки*; *гѣрбом*, *мѣгом*, *дѣром*, *дебнешкѣд*, *опѣлом*, *рѣдом*, *скрѣшом* и др.

4. Наречия за логическо уточняване и модално отношение

Суфиксен формант **-ема** (*-има*) образува дублетни форми на наречията *бѣре*, *бѣки*, *бѣже*, *вѣче*, *ѣшки* и др.; образци *MnE*: *барѣма*, *бѣкима*, *бѣжема*, *вѣчима* (*вѣчима*) и др.

5. Местоименни наречия. В тази група наречия най-често се срещат префиксните форманти **до-**, **на-** и **од-** (*от-*). Образци *MnE*: *додѣка* (*додѣк*), *донѣкига*, *донѣкуде*, *доникуде*; *навѣм*, *надѣка*, *накудѣ*, *нанавѣм*, *наникуде*, *насѣкуде*, *натам* (*натамо*), *натека*; *одѣка*, *одовѣт*, *одотѣт*, *отнѣкуде*, *отсѣкуде* и др.